

IN MEMORIAM

KS. PROF. WINCENTY MYSZOR
(22 V 1941 - 19 II 2017)

POLSKI ODKRYWCA GNOZY WCZESNOCHRZEŚCIJAŃSKIEJ

Dnia 19 lutego 2017 r. odszedł do Pana na wieczny spoczynek, po kilkuletniej nieuleczalnej chorobie, w 76. roku życia ks. prof. dr hab. Wincenty Myszor, największy dotychczasowy polski badacz i znawca gnozy wczesnochrześcijańskiej oraz tłumacz jej oryginalnych tekstów źródłowych (głównie z biblioteki z Nag Hammadi) z języka koptyjskiego, autor ponad 300 naukowych, przeważnie patrystycznych, publikacji (w tym 15 druków zwartych – książek, 20 redakcji dzieł zbiorowych, 148 artykułów, 48 recenzji i omówień książek, 94

haseł w słownikach i encyklopediach, 10 bibliografii i sprawozdań naukowych), wieloletni pracownik naukowo-dydaktyczny Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie i Wyższego Seminarium Duchownego, a później Wydziału Teologicznego w Katowicach, twórca i redaktor serii patrystycznej *Studia Antiquitatis Christianae* (1977-2001 na ATK w Warszawie – 16 tomów; 2005-2016, *Series Nova* na Wydziale Teologicznym UŚ w Katowicach – 17 tomów), współpracownik i redaktor naczelny (1981-1995) „Śląskich Studiów Historyczno-Teologicznych”, współpracownik i członek zespołu redakcyjnego (od początku 1969) patrystycznej polskiej serii tłumaczeniowej *Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy* (PSP) wydawanej w ATK (obecnie UKSW) w Warszawie, zasłużony nauczyciel akademicki języka koptyjskiego, historii Kościoła starożytnego oraz literatury wczesnochrześcijańskiej i patrologii (dla których przygotował skrypty i pomoce dydaktyczne), będąc równocześnie promotorem 6 doktoratów i recenzentem 12 prac doktorskich i 15 habilitacyjnych oraz 4 dorobków naukowych do tytułu profesora, i wreszcie współzałożyciel i członek pierwszego zarządu (skarbnik) nowo powstałej (1977) Sekcji Patrystycznej przy Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki Katolickiej.

Zatrudniony w Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie wykazał się również dobrym zmysłem organizacyjnym, sprawując kilka ważnych

i odpowiedzialnych urzędów uczelnianych; w latach 1984-1987 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Teologicznego, a po powstaniu Wydziału Kościelnych Nauk Historycznych i Społecznych (1987) w roku akademickim 1987-1988 został jego pierwszym prodziekanem, układając wówczas razem z ks. dr. hab. Emilem Stanulą pełny program 5-letnich studiów z historii literatury wczesnochrześcijańskiej. Potem w latach 1988-1993 przez dwie kadencje był dziekanem nowo powstałego Wydziału, a bezpośrednio później w latach 1993-1995 prorektorem Akademii Teologii Katolickiej w Warszawie. Warto tu też dodać, że w międzyczasie w latach 1987-1996 kierował Katedrą Historii Literatury i Teologii Kościoła Starożytnego, a następnie w latach 1996-2001 Katedrą Historii Kościoła Starożytnego, będąc równocześnie w latach 1999-2001 także dyrektorem Instytutu Nauk Historycznych już (od 1999) Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Mimo tylu zajęć dydaktycznych i administracyjnych w Warszawie, był równocześnie przez cały czas (1972-2001) także wykładowcą literatury wczesnochrześcijańskiej i patrologii w Wyższym Śląskim Seminarium Duchownym w Katowicach, a od roku 1998, z upoważnienia swego biskupa Damiana Zimonia, organizatorem Wydziału Teologicznego oraz jego dziekanem przez ponad dwie kadencje (1999-2008) w ramach Uniwersytetu Śląskiego. Dzięki jego umiejętnym staraniom Wydział ten uzyskał wkrótce prawo doktoryzowania (2002) i habilitowania (2008) z nauk teologicznych.

Trzeba tu również zauważyć, że ks. W. Myszor jako jeden z nielicznych wówczas polskich naukowców współpracował także w bliskich sobie dziedzinach z zagranicznymi ośrodkami naukowymi. Współpracował m.in. w latach 1975-1990 z Patristische Kommission der Akademien der Wissenschaften Arbeitsstelle w Bonn, wydającą *Bibliographia Patristica* pod red. W. Schneemelchera, dokąd przysyłał wybraną polską bibliografią patrystyczną; w latach 1980-1982 z Berliner Arbeitskreis für Koptisch-gnostischen Schriften pod kierunkiem prof. H.M. Schenke w Berlinie (na zaproszenia wygłaszał prelekcje, m.in. w Instytucie E. Dölgera 24 VI 1988: *Antonius Briefe und Nag Hammadi Texte*; na uniwersytecie w Mainz 19 VI 1990: *Nag Hammadi: Gnosis und Mönchtum. Gastvorlesung*; w Institut Catholique w Paryżu 2-3 II 1995: *Un texte d'Irénée et le témoignage de Nag Hammadi* oraz *L'Origène et les gnostiques*) lub współpracował ze specjalistycznymi czasopismami w zakresie informacji naukowej (m.in. „Theologische Literaturzeitung”, „Jahrbuch für Antike und Christentum”, w latach 1984-1990 z czasopismem egiptologicznym „Enchoria” w Würzburgu) lub ze słownikami i encyklopediami zagranicznymi, m.in. *Lexikon für Theologie und Kirche* (w latach 1998-2000 hasła: *Ptolemaios Gnostiker, Seleukianer, II. Apokryphe Schriften; Paraphrase des Sem – Traktat des Shem, Theodotos Gnostiker*), uczestniczył z wygłaszanymi prelekcjami w międzynarodowych kongresach koptologicznych (w I Kongresie w Kairze w 1976 r.: *La coptologie en Pologne*; w III Kongresie w Warszawie, którego był współorganizatorem w 1984 r.: *Die Taufe als Schweigen*).

Zur Theologie der Taufe im Tractatus Tripartitus), był członkiem kilkunastu międzynarodowych (m.in. Association Internationale d'Études Patristiques od 1984 r., International Association of Byzantine Studies od 1996 r.) lub krajowych towarzystw i komisji naukowych (m.in. Sekcja Patrystyczna przy Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki Katolickiej – od 1977 r., Polskie Towarzystwo Teologiczne w Krakowie – od 1981 r., Komisja Badań nad Antykiem Chrześcijańskim TN KUL – od 1994 r., Komitet Nauk o Kulturze Antycznej, Sekcja Bizantynologiczna PAN – od 1988 r., Komitet Nauk Teologicznych PAN – w latach 2004-2012).

Ze względu na swą rozległą, zwłaszcza specjalistyczną wiedzę w zakresie koptologii i starożytnej gnozy, proszony był często o hasła z tej dziedziny przez autorów lub redaktorów wielu słowników lub encyklopedii, nie tylko krajowych, ale i zagranicznych; z tych ostatnich wymieniono wyżej *Lexikon für Theologie und Kirche*, z krajowych natomiast warto tu przypomnieć: *Encyklopedia Katolicka KUL*, t. 1-20, Lublin 1973-2014 (27 haseł), *Słownik Wczesnochrześcijańskiego Piśmiennictwa Wschodu*, red. M. Starowieyski, Warszawa 1999 (8 haseł), *Religia. Encyklopedia PWN*, t. 1-8, Warszawa 2001-2003 (9 haseł), *Słownik Wczesnochrześcijańskich pisarzy I-VII wieku*, red. C. Vidal Manzanares, Warszawa 2001² (przekład E. Burskiej poszerzył i bibliografią uzupełnił), *Powszechna Encyklopedia Filozofii KUL*, t. 1-10, Lublin 2001-2009 (14 haseł), *Encyklopedia Kultury Bizantyńskiej*, red. O. Jurewicz, Warszawa 2002 (15 haseł), *Słownik Polskich Teologów Katolickich*, red. H.E. Wyczawski (14 nazwisk).

Urodzony 22 V 1941 r. w Chełmie Śląskim, gdzie ukończył szkołę podstawową, średnią zaś w Mysłowicach (Liceum im. Tadeusza Kościuszki). W roku 1959 wstąpił do Wyższego Seminarium Duchownego w Krakowie, w którym odbył 6-letnie studia teologiczne, które ukończył i ukoronował święceniami kapłańskimi przyjętymi 6 VI 1965 r. z rąk ks. bpa Herberta Bednorza w katedrze katowickiej. Podczas studiów w Krakowie, a później w Warszawie, uczęszczał na seminarium patrystyczne ks. prof. Mariana Michalskiego, pod kierunkiem którego uzyskał magisterium z teologii na podstawie pracy pt. *Pojęcie herezji w listach św. Cypriana* (wydanej później w STV 9:1971, 147-190). Po święceniach kapłańskich pracował przez 2 lata (1965-1967) jako wikariusz w parafii św. męczenników Jana i Pawła w Katowicach-Dębie, kontynuując równocześnie na miejscu specjalistyczne studia teologiczne najpierw (1965-1967) na Wydziale Teologicznym Papieskiej Akademii Teologicznej w Krakowie, uzyskując stopień licencjata, a następnie (1967-1969) w Warszawie na Wydziale Teologicznym Akademii Teologii Katolickiej, specjalizując się w historii Kościoła i literaturze wczesnochrześcijańskiej. W 1969 r. rozpoczął pracę naukowo-dydaktyczną jako asystent w Katedrze Patrologii na Wydziale Teologicznym ATK, gdzie w 1973 r. uzyskał doktorat z teologii na podstawie rozprawy pt. *Gnostycyzm w tekstach z Nag Hammadi*, napisanej pod kierunkiem ks. prof. dr. hab. H. Boguckiego (opublikowanej później w SACH 1:1977, z. 2,

121-266), uzyskując wkrótce potem awans na adiunkta. Po 9 latach habilitował się z teologii pod koniec 1982 r. na podstawie dorobku naukowego i rozprawy pt. *Anapausis w teologii chrześcijańskich gnostyków* (SACH 5, Warszawa 1984, ss. 287), zostając wkrótce potem docentem, w 1990 r. profesorem nadzwyczajnym, a na początku 1994 r. profesorem zwyczajnym nauk humanistycznych.

Celowo na początku zostały przytoczone ważniejsze dokonania naukowe, nauczycielskie, organizacyjne, wydawnicze i uczelniane Ks. Profesora Myszora, by naocznie ukazać, jak zdolnym był organizatorem akademickiego życia naukowego i wydawniczego oraz jak wielkim i wielostronnym znawcą i badaczem problematyki starożytnego chrześcijaństwa, zwłaszcza II i III w.; nie tylko sam ją dogłębnie znał, ale jako nauczyciel umiał ją innym umiejętnie przybliżyć i nią się dzielić. Jego osoba w historii polskiej patrystyki przełomu XX i XXI w., której bez wątpienia był ważnym i wybitnym filarem, zawsze będzie kojarzyć się potomnym z nieznaną przed nim tak dogłębnie naszej chrześcijańskiej kulturze, doskonałą znajomością wczesnochrześcijańskiej gnozy oraz licznymi pierwszymi na nasz ojczysty język przekładami jej literackich źródeł z mało znanego języka koptyjskiego i związanych z nimi dzieł św. Ireneusza z Lyonu. Zamiłowanie do solidnej, systematycznej i opartej zawsze na źródłach pracy naukowej oraz umiejętnego publikowania jej owoców, wyniósł zapewne z seminarium patrystycznego ks. prof. M. Michalskiego, który potrafił wzbudzić w swoich seminarzystach (ks. E. Stanula, ks. E. Staniek, ks. W. Myszor, później S. Kalinkowski) zapał i odwagę do ich podejmowania (m.in. wszczęcia wydawania nowej patrystycznej serii tłumaczeniowej PSP, wspólnego z nim opracowywania *Antologii literatury patrystycznej*), zlecając im do przebadania konkretne, nieodkryte jeszcze pola patrologii; to on prawdopodobnie zlecił i ks. W. Myszorowi zajęcie się nietłumaczonymi jeszcze na język polski pismami jednego z pierwszych teologów chrześcijańskich św. Ireneusza z Lyonu (ok. 140-202) oraz związaną z nimi gnozą.

Do głębszego poznania tajemniczej starożytnej gnozy zachęcało wówczas również odkrycie (1946) w egipskiej wiosce Nag Hammadi 13 koptyjskich papirusowych kodeksów, zawierających 49 tytułów niewielkich pism w większości gnostyckich; aby jednak dotrzeć do ich treści, trzeba było dobrze poznać starożytny język koptyjski. Ks. Myszor podjął się tego trudnego zadania: pod kierunkiem egiptologów – prof. A. Szczudłowskiej i prof. A. Dembskiej z Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego – rozpoczął naukę języka koptyjskiego, wzbudzając przy tym zainteresowanie u tej drugiej również tekstami z Nag Hammadi. Nauczył się koptyjskiego nie tylko dla siebie, by móc tłumaczyć teksty w tym języku, ale również z myślą o innych przygotował pomoce dydaktyczne do nauczania tego języka, najpierw wspólnie z wymienionymi wyżej profesorkami (por. W. Myszor – A. Szczudłowska, *Chrestomatia koptyjska. Materiały do nauki języka koptyjskiego dla studentów II roku Instytutu Orientalistycznego UW*, Warszawa 1974, ss. 157; wydanie drugie poprawione i uzupełnione: A. Dembska – W. Myszor, *Chrestomatia*

koptyjska. *Materiały do nauki języka koptyjskiego*, Warszawa 1998, ss. 187; A. Dembska – W. Myszor, *Podręczny słownik języka koptyjskiego*, Warszawa 1996, ss. 182), a później również sam (W. Myszor, *Język koptyjski. Kurs podstawowy dialektu saidzkiego. Wydanie studyjne*, Warszawa 1998, ss. 166). Język koptyjski opanował na tyle dobrze, iż nie tylko mógł go uczyć innych na poziomie akademickim (najpierw na ATK, a później i w KUL), ale również przełożył po raz pierwszy na j. polski z koptyjskiego 19 pism z biblioteki z Nag Hammadi (zob. PSP 20, Warszawa 1979; SACH SN 7, Katowice 2008), odkrytą przed kilkunastu laty (1978, 2005) *Ewangelię Judasza* (SACH SN 3, Katowice 1996, ss. 95) i kilkanaście innych gnostyckich pism spoza tych kodeksów, również z języka greckiego (m.in. *Corpus Hermeticum* IV, VI-VII, XIII), okazując się wybitnym polskim koptologiem, znanym i cytowanym również za granicą. Celowo również do niniejszego wspomnienia dołączono wykaz pierwszych przekładów na język polski gnostyckich tekstów i studiów ks. W. Myszoza, aby unaocznić wielkość dzieła, jakiego dokonał w przybliżaniu polskiej kulturze starożytnej gnozy. Jeśli do tego dodamy opublikowany tuż przed śmiercią, również pierwszy, jego przekład na język polski dwóch pierwszych ksiąg *Adversus haereses* Ireneusza z Lyonu, odzwierciedlających stan ówczesnej, zwalczanej przez biskupa Lyonu heretyckiej gnozy, to chyba zasadnie można nazwać ks. prof. W. Myszoza polskim odkrywcą wczesnochrześcijańskiej gnozy; nikt bowiem przed nim w naszym kraju nie przetłumaczył na język polski z oryginału tytuł starożytnych pism gnostyckich, ani nie opublikował tytuł studiów na temat zawartych w nich problemów.

Za to wielkie dzieło i wiele innych z nim związanych, był wielokrotnie i w różnoraki sposób nagradzany lub odznaczany, a mianowicie: nagrodą zespołową II stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki za osiągnięcia w dziedzinie badań naukowych (1983), Medalem Komisji Edukacji Narodowej (1990), Złotym Krzyżem Zasługi przyznany przez Prezydenta RP (2001), godnością Kapelana Jego Świątobliwości Jana Pawła II (2003), Złotą Odznaką za Zasługi dla Uniwersytetu Śląskiego przyznaną przez Rektora UŚ (2005), Nagrodą Zespołową Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego za współautorstwo syntezy *Literatura Grecji Starożytnej*, t. 1-2 (2006), Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski przyznany przez Prezydenta RP (2012). Uehonorowany również został dwoma Księgami Jubileuszowymi z okazji 40-lecia pracy naukowej z dołączonymi doń listami gratulacyjnymi: lokalną Księgą Jubileuszową *Omnia tempus habent*, Katowice 2009 (11 listów + 45 artykułów, ss. 593) i ogólnopolską: „Vox Patrum” t. 57, Lublin 2012 (2 listy + 56 artykułów + 5 przekładów, ss. 975). Wreszcie 30 III 2017 r. w Zamku Królewskim w Warszawie uehonorowany został pośmiertnie nagrodą Złotego FENIKSA przez Stowarzyszenie Wydawców Katolickich: „Jak podkreślają członkowie Kapituły – czytamy w jej uzasadnieniu – nagroda stanowi formę uehonorowania imponującego dorobku naukowego i przekładowego zmarłego przed kilkoma tygodniami ks. prof. W. Myszoza, którego translatorska

spuścizna obejmuje m.in. tłumaczenia w języku polskim czołowych publikacji gnostycznych, a także podręczników do nauki języka koptyjskiego. Profesor jest autorem między innymi pierwszego polskiego tłumaczenia (z języka koptyjskiego) *Ewangelii Judasza*².

Naukowo-dydaktyczna działalność Księdza Profesora W. Myszora powiązana również była na kilku płaszczyznach z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim: brał wielokrotnie udział, z wygłaszaniem prelekcji, w organizowanych przez Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim KUL ogólnopolskich sympozjach naukowych (3-4 XI 1971: *Ruch przekładowy w zakresie języka koptyjskiego*; 19-21 X 1978: *Problem modlitwy w kultach misteryjnych i tekstach gnostycznych z Nag Hammadi*; 20-21 III 1985: *Udział chrześcijan w widowiskach teatralnych w ocenie greckich pisarzy kościelnych*; 29-30 X 1991: *Przygotowanie do kapłaństwa w IV i V wieku w Kościele Wschodnim*; 25-26 V 1999: *Polskie badania nad gnostycyzmem chrześcijańskim*; 7-10 X 2003: *Gnostische Begriff des Guten und Bösen in der Plotins Polemik*), czy spotkaniach Komisji Badań nad Antykiem Chrześcijańskim TN KUL (18 X 2007: *Ewangelia Judasza i znaczenie jej odkrycia w badaniach nad gnostycyzmem chrześcijańskim*; 19 XI 2009: *Św. Paweł nauczycielem gnostyków?*); pisał hasła do wydawanych przez KUL encyklopedii (*Encyklopedia Katolicka*, t. 1-20 = 27 haseł; *Powszechna Encyklopedia Filozofii*, t. 1-10 = 14 haseł), pisał recenzje do kulowskich doktoratów (3), habilitacji (2), i tytułów profesorskich (2), a przede wszystkim po śmierci ks. prof. E. Stanuli był stałym recenzentem „Vox Patrum” (1997-2016 = t. 32-66). W latach 1998-2000 przez 4 semestry dojeżdżał 2 razy w miesiącu (4 godziny na 1 spotkanie) na Katolicki Uniwersytet Lubelski, by gratisowo uczyć grupę (niepełna 20 osób) wolontariuszy (złożoną głównie z doktorantów i pracowników uniwersyteckich) języka koptyjskiego; kurs ten ukończyły ostatecznie tylko 2 osoby – dr A. Zmorzanka i dr R. Sawa, z których drobnych przekładów koptyjskich tekstów gnostycznych dokonuje aktualnie tylko pierwsza.

Ksiądz Profesor W. Myszor zmarł, jak wspominaliśmy, po kilkuletniej ciężkiej chorobie 19 II 2017 r. w kapłańskim hospicjum w Katowicach, jego pogrzeb odbył się pod przewodnictwem ks. abpa W. Skworca w miejscowej katedrze 23 II, pochowany zaś został na cmentarzu swej rodzinnej miejscowości w Chełmie Śląskim. Podczas pogrzebu ograniczono przemówienia pożegnalne. Wygłosiło je tylko kilku przedstawicieli (prof. dr hab. A. Kowalczyk – rektor UŚ, prof. dr hab. T. Sławek – były rektor UŚ, ks. prof. dr hab. A. Bartoszek – dziekan WT UŚ, ks. prof. dr hab. J. Naumowicz, który odczytał list rektora UKSW – ks. prof. dr hab. A. Dziekońskiego), mimo iż słowa pożegnania chciało wygłosić jeszcze wielu innych; przesłał je m.in. prezes Sekcji Patrystycznej ks. prof. dr hab. M. Szram oraz kolega ze wspólnego seminarium patrystycznego ks. prof. dr hab. E. Staniek, ale ich nie przedstawiono. Prezentujemy je teraz:

„Środowisko patrologów polskich przyjęło z ogromnym smutkiem informację o śmierci ks. prof. dra hab. Wincentego Myszora, wybitnego znawcy literatury wczesnochrześcijańskiej o międzynarodowej sławie i niekwestionowanych zasługach dla rozwoju polskiej i światowej patrologii. Jego przekłady koptyjskich dzieł z biblioteki z Nag Hammadi, kontrowersyjnej *Ewangelii Judasza*, a ostatnio pierwszych dwóch ksiąg słynnego dzieła Ireneusza *Adversus haereses*, oraz szereg ważnych publikacji poświęconych gnostycyzmowi przyczyniły się do udostępnienia polskim badaczom trudnej wiedzy dotyczącej pierwotnych nurtów teologii, bez której nie można dobrze zrozumieć ani początków myśli chrześcijańskiej, ani dalszego jej rozwoju. Książę Profesor był również niestrudzonym współredaktorem wspaniałej serii przekładów dzieł patrystycznych – *Pisma Wczesnochrześcijańskich Pisarzy*; wydawcą serii cennych opracowań patrystycznych *Studia Antiquitatis Christianae*, zapoczątkowanej w Warszawie i kontynuowanej w Katowicach; wieloletnim współredaktorem wydawanej w Niemczech serii *Bibliographia Patristica*; a także organizatorem życia naukowego, czego świadectwem było sprawowanie stanowiska Dziekana Wydziału Teologii Uniwersytetu Śląskiego, a przed laty praca w Zarządzie Sekcji Patrystycznej przy Komisji ds. Nauki Katolickiej Konferencji Episkopatu Polski. Książę Profesor zamierzał dokończyć oczekiwany przekład głównego dzieła Ireneusza z Lyonu, nad którym pracował od wielu lat. Z tym większym żalem żegnamy Go dzisiaj jako niezrównanego znawcę ortodoksyjnej i heterodoksyjnej teologii II wieku oraz posiadacza rzadkiej znajomości języka koptyjskiego. Dziękujemy Ci, Książę Profesorze, za postawę rzetelnego i kompetentnego naukowca, a także za Twoją wysoką osobistą kulturę. Niech Pan przyjmie Cię do swojego Królestwa i da radość nie tylko oglądania swojego Oblicza, ale także spotkania z Ojcami Kościoła, których pisma badałeś i udostępniałeś innym. Niech udzieli Ci opisywanej przez Ciebie «anapausis», czyli wiecznej wolności od wszelkich niepokoїв, i obdarzy poczuciem swojej Ojcowskiej Obecności”.

Ks. prof. dr hab. Mariusz Szram
prezes Sekcji Patrystycznej
przy Komisji ds. Nauki Katolickiej
Konferencji Episkopatu Polski

„Spotkaliśmy się pod okiem ks. prof. Mariana Michalskiego blisko 50 lat temu. On odchodząc z tej ziemi, cieszył się, że ma trzech uczniów. Długo wyliczał, jak wielu wybitnych profesorów umierało nie zostawiając ucznia. Prof. Michalski cieszył się Emilem Stanulą, który rozpoczął wydawanie polskich przekładów pism Ojców Kościoła, przerwane przez wojnę. Drugim uczniem był Wincenty, który uchylił drzwi do gnostycyzmu. Profesor miał nadzieję, że

wejdzie w dzieło Ireneusza z Lyonu, pierwszego z wielkich teologów. Tak się stało. W spotkaniach z Wincentym najczęściej mówiliśmy o aktualności dwu spojrzeń, które dominują w pismach Ireneusza. Pierwsze dotyczyło przekazu prawdy. Według biskupa Lyonu prześladowanie Kościoła nigdy nie było i nie jest dla niego zagrożeniem, raczej jest oczyszczeniem. Najgroźniejszym uderzeniem w Kościół było i jest wypaczanie nauki Objawienia. Ireneusz przedstawił to w dziele *Zdemaskowanie i odparcie fałszywej gnozy*. Wylicza w nim kilkanaście błędnych koncepcji, celem ukazania prawdziwej gnozy, czyli wiedzy zawartej w Objawieniu. W naszych rozmowach Wincenty podkreślał, że już pod koniec II wieku, gdy Kościół mógł liczyć najwyżej do dwu milionów wiernych, ludzi fałszujących prawdę Objawienia było w nim kilkunastu. Pod koniec wieku IV było ich już ponad osiemdziesięciu, bo taki zestaw przekazał Epifaniusz z Salaminy. Stawialiśmy pytanie: A dziś ilu uczących w Kościele katolickim wypacza naukę Objawienia? Pytanie jest wciąż aktualne. Jeśli na dwa miliony było kilkunastu, to ilu jest w gronie chrześcijan liczącym ponad dwa miliardy? Czy proporcje procentowe są zachowane? Fałszywymi poglądami w Kościele nie należy się dziwić. Drugie spojrzenie Ireneusza polega na dostrzeżeniu wagi wtajemniczenia w prawdę objawioną. Wielu ujmuje Ewangelię, jako światopogląd lub filozofię, tymczasem ona nie ma nic z teorii, jest najdoskonalszą formą życia. W jej bogactwo wchodzi się tylko przez wtajemniczenie. Wincenty mówił twardo: «Współczesna teologia jest wyprana z wtajemniczenia». On spotkał się ze św. Ireneuszem i dzięki niemu odkrył drogę wtajemniczenia w bogactwo Objawienia. Dziesięć lat temu, jak zachorował na raka, postawiłem mu pytanie: «Przed czym stoisz?» Powiedział krótko: «Wchodzę na drogę wtajemniczenia w chorobę, cierpienie i śmierć». Dopowiedziałem: «... i w zmartwychwstanie». Z uśmiechem powiedział: «Uczę się dodawać to słowo, bo bez niego nie ma wtajemniczenia». Cieszyłem się że ujął to tak prosto, bo innej drogi w bogactwo Ewangelii nie ma. Jest nią – życie, cierpienie, śmierć i zmartwychwstanie Chrystusa. Niewielu zna tę drogę. Zmarłemu dziękuję za każde spotkanie i za przyjaźń, bo na niego mogłem zawsze liczyć. Raduję się, że już ukończył etap wtajemniczenia w czas i rozpoczął wtajemniczenie w wieczność”.

W dniu pogrzebu 22 II 2017 r.
ks. Edward Staniek

Drogi Księżu Profesorze, Mistrzu, Kolego i Przyjacielu, odchodzisz od nas do życia wiecznego jako kolejny ze starej szkoły polskich patrologów, którzy po II wojnie światowej, w 2. poł. XX wieku, organizowali od nowa w naszym kraju życie patrystyczne, zakładając nowe instytucje (Międzywydziałowy Zakład Badań nad Antykiem Chrześcijańskim, akademickie katedry patrologii, Sekcję Patrystyczną przy Komisji Episkopatu Polski ds. Nauki Katolickiej), tworząc nowe serie patrystyczne (Pisma Starochrześcijańskich Pisarzy,

Starożytne Teksty Chrześcijańskie, Źródła Monastyczne, Ojcowie Żywi, Studia Antiquitatis Christianae, Biblioteka Ojców Kościoła), a nawet pierwsze polskie specjalistyczne czasopismo („Vox Patrum”). Tak jeszcze niedawno spędzaliśmy wiele czasu przy telefonie informując się wzajemnie o wydarzeniach i aktualnościach patrystycznych. Świadom swej ciężkiej i nieuleczalnej choroby mawiałeś, że się spieszysz, by zdążyć jeszcze przełożyć przyobiecane *Adversus haereses* św. Ireneusza z Lyonu; czyniłeś to mimo wielkiego cierpienia, między pobytami w szpitalu, cieszyłeś się z każdego przetłumaczonego odcinka tekstu, a gdy przełożyłeś pierwsze dwie księgi tego traktatu, mimo iż miałeś zaawansowaną księgę III i fragmenty pozostałych, zdecydowałeś się je wydać, lękając się, że nie zdążysz przetłumaczyć reszty, i faktycznie nie zdążyłeś; i dobrze, że tak zrobiłeś i je opublikowałeś, dziękujemy Ci za to, bo tylko Ty znając dobrze starożytny gnostycyzm, mogłeś tego dokonać najlepiej i nam je przybliżyć. Odchodzisz, ale żył będziesz długo w naszej pamięci, bo swymi dokonaniem zapisałeś się trwale w historii polskiej patrystyki, niech nasz wspólny Pan i Najwyższy Nauczyciel nagrodzi Cię za nie szczęściem wiecznym.

PUBLIKACJE KS. WINCENTEGO MYSZORA O GNOZIE WCZESNOCHRZEŚCIJAŃSKIEJ*

I. Przekłady

1. *Apokalipsa Pawła*. Wstęp i przekład z koptyjskiego, STV 10 (1972) z. 1, 163-170.
2. *Ewangelia według Tomasza*. Wstęp i przekład z koptyjskiego, przy współpracy A. Szczudłowskiej, ŚSHT 5 (1972) 19-42.
3. *Ewangelia Marii*. Wstęp i przekład z koptyjskiego, STV 13 (1975) z. 2, 149-160.
4. *Apokryficzny list Jakuba*. Wstęp i przekład z koptyjskiego, „Znak” 275 (1977) 568-578.
5. *Dzieje Piotra*. Wstęp i przekład z koptyjskiego, STV 15 (1977) z. 2, 169-175.
6. *Poimandres*. Wstęp i przekład z greckiego, STV 15 (1977) z. 1, 205-216.
7. *Corpus Hermeticum IV*. Wstęp i przekład z greckiego, STV 16 (1978) z. 1, 184-196.
8. *Corpus Hermeticum VI i VII*. Wstęp i przekład z greckiego, STV 16 (1978) z. 2, 241-247.

* Niemal kompletne bibliografie prac ks. prof. W. Myszora zob. *Bibliografia dorobku naukowego Księdza profesora dr. hab. Wincentego Myszora (stan z 1 I 2009 r.)*, w: *Omnia tempus habent. Miscellanea theologica Vincentio Myszor quadragesimum annum laboris scientifici celebranti ab amicis, sodalibus discipulisque oblata*, red. A. Reginek – G. Strzelczyk – A. Żądło, Katowice 2009, 25-44 lub L. Lach-Bartlik, *Wykaz drukowanych prac Ks. prof. dr. hab. Wincentego Myszora*, VoxP 32 (2012) t. 57, 21-34.

9. *Corpus Hermeticum XIII*. Wstęp i przekład z greckiego, STV 17 (1979) z. 1, 245-256.
10. *Teksty z Nag Hammadi*. Wstępem i komentarzem opatrzył i całość opracował W. Myszor, PSP 20, Warszawa 1979 (*Apokryficzny List Jakuba*, z koptyjskiego tłum. W. Myszor, s. 143-192; *Ewangelia prawdy*, z koptyjskiego tłum. W. Myszor, s. 143-192; *Ewangelia Tomasza*, z koptyjskiego tłum. W. Myszor – A. Dembska, s. 226-238; *Ewangelia Filipa*, z koptyjskiego tłum. W. Myszor – A. Dembska, s. 277-292).
11. *List Apostołów*. Wstęp W. Myszor, przekład z koptyjskiego W. Myszor – A. Dembska, w: *Apokryfy Nowego Testamentu*, red. M. Starowieyski, t. 1, Lublin 1980, 535-543.
12. *Oda o Norei*. Wstęp i przekład z koptyjskiego, STV 24 (1986) z. 1, 197-203.
13. *Melchizedek*. Wstęp i przekład z koptyjskiego, STV 24 (1986) z. 2, 209-225.
14. *Świadectwo prawdy*. Wstęp i przekład z koptyjskiego, STV 25 (1987) z. 1, 199-233.
15. *Teonasa Aleksandryjskiego list przeciw manichejczykom (Pap. Rylands 486)*. Wstęp i przekład, VoxP 8 (1988) t. 15, 1027-1038.
16. *Z hymnów gnostyckich (II i III w.)*, przekład z greckiego i koptyjskiego, w: *Muza chrześcijańska*, t. 3: *Poezja grecka od II do XV wieku*. Wstęp i opracowanie M. Starowieyski, OŻ 12, Kraków 1995, 49-52.
17. *Dzieje Piotra i Dwunastu Apostołów (NHC VI, 1 p. 1, 1-12, 22)*. Wstęp, przekład z koptyjskiego i komentarz, ŚSHT 29 (1996) 296-302.
18. *Księga Tomasza (Nag Hammadi II, 7)*. Wstęp, przekład z koptyjskiego i komentarz, ŚSHT 30 (1997) 221-231.
19. *Maryja w wypowiedziach chrześcijańskich gnostyków. Wybór tekstów*. Przekład i opracowanie, WST 10 (1997) 211-217.
20. *Apokalipsa Piotra (Nag Hammadi Codex VII, 3, p. 40, 13-84, 14)*. Wstęp, przekład z koptyjskiego i komentarz, ŚSHT 31 (1998) 315-329.
21. *Pierwsza i druga Apokalipsa Jakuba z V kodeksu z Nag Hammadi*. Wstęp, przekład z koptyjskiego i komentarz, ŚSHT 32 (2000) 57-76.
22. *Apokryf Jana*. Wstęp, przekład z koptyjskiego wersji II, 2, ŚSHT 35 (2002) z. 1, 73-89.
23. *Dialog zbawcy*. Wstęp, tłumaczenie z koptyjskiego utworu z Nag Hammadi oraz komentarz, ŚSHT 36 (2003) z. 2, 490-503.
24. *Egzegeza o duszy (Nag Hammadi II, 6)*. Wstęp, tłumaczenie z koptyjskiego i komentarz, ŚSHT 37 (2004) z. 2, 179-190.
25. *Eugnostos (Nag Hammadi Codex III, 3)*. Wstęp i tłumaczenie z koptyjskiego, ŚSHT 39 (2006) z. 1, 44-52.
26. *Ewangelia Judasza*, wstęp, tłumaczenie z koptyjskiego i komentarz, SACH NS 3, Katowice 2006, [przedruk w: *Apokryfy Nowego Testamentu*, t. 2: *Apostołowie*, red. M. Starowieyski, Kraków 2007, 895-906].

27. *Żywot Andrzeja. Papirus koptyjski z Utrechtu nr 1*, tłum. z koptyjskiego, w: *Apokryfy Nowego Testamentu*, t. 2: *Apostołowie*, red. M. Starowieyski, Kraków 2007, 207-210.
28. *Koptyjskie Dzieje Piotra i dwunastu Apostołów*, przekład i opracowanie, w: *Apokryfy Nowego Testamentu*, t. 2: *Apostołowie*, red. M. Starowieyski, Kraków 2007, 569-575.
29. *Koptyjska legenda o Szymonie i Teone*, przekład i opracowanie, w: *Apokryfy Nowego Testamentu*, t. 2: *Apostołowie*, red. M. Starowieyski, Kraków 2007, 1019-1032.
30. *Feniks w gnostyckim traktacie „O początku świata” (NHC II,5, p.121,27-123,2)*, Tekst gnostycki, przekład i opracowanie, *VoxP* 28 (2008) t. 52/1, 677-681.
31. *Ewangelia prawdy (NHC I,3) – gnostycka homilia*. Komentarz i przekład z koptyjskiego, w: *Adnuntiamus vobis vitam aeternam. Droga, prawda i życie w przepowiadaniu homiletycznym. Księga Jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Janowi Twardemu w 70. rocznicę urodzin*, red. L. Szewczyk – A. Żądło, *Studia Pastoralne* 7, Katowice 2011, 218-225.
32. *Ewangelia Marii Magdaleny*. Wstęp, przekład z koptyjskiego i komentarz, *ŚSHT* 44 (2011) z. 1, 207-220.
33. *Wielka łacińska formuła anatematyzmu – odrzucenia manicheizmu*. Wstęp, przekład z łacińskiego i komentarz, *VoxP* 36 (2016) t. 65, 801-807.

II. Studia

1. *Gnostycyzm – przegląd publikacji*, *STV* 9 (1971) z. 1, 367-424.
2. *Gnostycyzm – przegląd publikacji*, *STV* 13 (1975) z. 1, 193-230.
3. *Na tropach tajemnej wiedzy*, „Znak” 152 (1975) 655-687.
4. *Pradzieje biblijne w tekstach z Nag Hammadi*, w: *Warszawskie Studia Biblijne*, red. J. Frankowski – B. Widła, Warszawa 1976, 148-160.
5. *Gnostycyzm w tekstach z Nag Hammadi*, *SACH* 1 (1977), z. 2, 121-266.
6. *L'état actuel des études coptologiques en Pologne*, „Enchoria” 8 (1978) 25/71-28/74 (= *La coptologie en Pologne*, „Le Monde Copte” 8:1979, 17-20).
7. *Die Gnosis in den Texten von Nag Hammadi*, „Theologische Literatur Zeitschrift” 103 (1978) 236-238.
8. *Jedność i rozłam: Gnoza, która dzieli oraz gnoza, która jednoczy*, *AK* 424 (1979) 252-263.
9. *Wstęp i komentarz*, w: *Herakleon. Fragmenty*, tłum. S. Kalinkowski, *STV* 18 (1980) z. 2, 265-298.
10. *Le paradis perdu et retrouvé dans le Tractatus tripartitus*, „Folia Orientalia” 21 (1980) 149-160.
11. *Ewangelia Jana a niektóre teksty z Nag Hammadi*, w: *Orygenes, Komentarz do Ewangelii św. Jana*, *PSP* 28, Warszawa 1981, 5-19.

12. *Zagadnienie modlitwy gnostyków*, TST 8 (1981) 35-44.
13. *Koptyjska biblioteka z Nag Hammadi*, „Przegląd Orientalistyczny” 120 (1981) 377-385.
14. *Melchizedek w tekstach gnostyków*, STV 22 (1984) z. 1, 203-204.
15. *Blisko ognia (Logion 82 Ewangelii Tomasza)*, VoxP 4 (1984) t. 6-7, 268-271.
16. *Das Schweigen in den gnostischen Texten*, SACH 7 (1986) 203-221.
17. *Oikonomia w gnostyckim Tractatus tripartitus z I kodeksu z Nag Hammadi*, STV 23 (1985) z. 2, 197-215.
18. *Anapausis w teologii chrześcijańskich gnostyków*, SACH 5, Warszawa 1984, ss. 287.
19. *Chrzest jako milczenie. Z gnostyckiej teologii chrztu w Tractatus tripartitus*, CT 56 (1986) z. 1, 25-28.
20. *Eucharystia w problematyce doketyzmu i gnostycyzmu*, w: *Pokarm nieśmiertelności*, red. W. Myszor – E. Stanula, Katowice 1987, 50-56.
21. *Sprzedawca pereł w „Dziejach Piotra i Dwunastu Apostołów” z VI kodeksu Nag Hammadi*, VoxP 7 (1987) t. 12-13, 303-305.
22. *Wprowadzenie i wybór tekstów gnostyckich*, w: G. Quispel, *Gnoza*, tłum. B. Kita, Warszawa 1988, 11-51 i 155-196.
23. *Antonius-Briefe und Nag Hammadi – Texte*, JbAC 39 (1989) 72-88 [= *Listy św. Antoniego Pustelnika a niektóre teksty z Nag Hammadi*, ŚSHT 25-26 (1992-1993) 29-44].
24. *„Hieratike diakonia” według Klemensa Aleksandryjskiego i gnostyków*, ŚSHT 22 (1989) 251-259.
25. *Nag Hammadi: Gnosis und Mönchtum*, VoxP 10 (1990) t. 19, 695-702.
26. *Rozwój manicheizmu w Afryce Północnej*, w: Augustyn, *Pisma antymanichejskie*, tłum. J. Sulowski, PSP 54-56, Warszawa 1990-1991, 5-45 [opracowanie merytoryczne całości].
27. *Zapisy skrybów w rękopisach z Nag Hammadi*, VoxP 11-12 (1991-1992) t. 20-23, 299-303.
28. *Symbolika pereł w utworach gnostyków i manichejczyków*, „Rocznik Muzeum Narodowego w Warszawie” 36 (1992) 42-46.
29. *Znaczenie tekstów z Nag Hammadi w badaniach pierwotnego chrześcijaństwa*, „Acta Universitatis Nicolai Copernici. Nauki Humanistyczno-Społeczne. Historia” 27 (1992) 159-164.
30. *Marcjon i marcjonizm*, w: Tertulian, *Przeciw Marcjonowi*, tłum. S. Ryznar, PSP 58, Warszawa 1994, 9-31 [opracowanie merytoryczne całości].
31. *Kurt Rudolph jako badacz gnozy*, w: K. Rudolph, *Gnoza*, Kraków 1995, 8-10 [konsultacja naukowa polskiego tłumaczenia].
32. *Orygenes i gnostycy*, w: *Gnostycyzm antyczny i współczesna neognoza*, SACH 12 (1996) 22-29.
33. *Elementy gnostyckie w nowej religijności*, w: *Gnostycyzm antyczny i współczesna neognoza*, SACH 12 (1996) 70-83.

34. *Medycyna holistyczna a neognoza*, w: *Gnostycyzm antyczny i współczesna neognoza*, SACH 12 (1996) 99-104.
35. *Gnostycka motywacja ascezy i walki ze złem*, w: *Drogi doskonalenia chrześcijańskiego w epoce patrystycznej. Zagadnienia wybrane*, red. F. Drączkowi – J. Pałucki – M. Szram, Lublin 1997, 21-30.
36. *Gnostycyzm jako faktor rozwoju teologii w II wieku*, „*Communio*” 106 (1998) z. 4, 75-91.
37. *Biblioteka z Nag Hammadi: formy literackie*, VoxP 18 (1998) t. 34-35, 321-334.
38. *Nauka o grzechu w przekazach gnostyckich*, w: *Grzech pierworodny*, ŻMT 12, Kraków 1999, 9-23.
39. *Polskie badania nad gnostycyzmem*, VoxP 19 (1999) t. 36-37, 187-192.
40. *Stwórca świata i szatan w pismach gnostyków*, w: *Demonologia w nauce Ojców Kościoła*, ŻMT 17, Kraków 2000, 23-38.
41. *Chrystologia gnostyków. Podstawowe problemy*, VoxP 20 (2000) t. 38-39, 83-92.
42. *Gnostyckie apokalipsy z Nag Hammadi*, w: *Apokryfy Nowego Testamentu, t. 3: Apokryficzne Listy i apokalipsy chrześcijańskie*, red. M. Starowieyski, Kraków 2001, 210-224.
43. *Angelus Silesius: gnostycka czy mistyczna teologia jego pism*, w: „*Arkadia. Pismo Katastroficzne*” 9-10 (2001) 72-85.
44. „*Ekklesia*” i „*Kościół*” w ujęciu gnostyków II i III wieku, VV 6 (2004) 185-204.
45. *Der gnostische Begriff des Guten und Bösen in Plotin's Polemik mit den Gnostikern*, w: *Being or Good. Metamorphoses of neoplatonism*, red. A. Kijewska, Lublin 2004, 127-132.
46. *Orygenes jako systematyk*, w: *Orygenes, O zasadach*, PSP 23, Warszawa 1979, 17-33.
47. *Kreuz, Leib Christi und Kirche (Excerpta ex Theodoto 42 und „Die Auslegung der Erkenntnis”, NHC XI,1)*, w: *Coptica – Gnostica – Manichaeica. Mélanges offerts à Wolf-Peter Funk*, red. L. Painchaud – P.H. Poirier, Bibliothèque Copte de Nag Hammadi. Section Études 7, Québec 2006, 607-617.
48. *Jezus w Ewangelii Judasza*, VoxP 26 (2006) t. 49, 439-444.
49. *Walka z manicheizmem w świetle Kodeksu Justyniana*, w: *Byzantina Europaea. Księga Jubileuszowa ofiarowana Profesorowi Waldemarowi Cernow*, red. M. Kokoszko – M.J. Leszka, Łódź 2007, 417-424.
50. *Tysiąc lat panowania Chrystusa na ziemi. Millenaryzm w ujęciu Ireneusza z Lyonu (Adversus haereses V 30, 4 - 36, 4: przekład) i polemika z gnostykami*, ŚSHT 33 (2000) 5-24.
51. *Gnostycyzm, manicheizm i mandaizm*, w: *Religie starożytnego Bliskiego Wschodu*, red. K. Pilarczyk – J. Drabina, Kraków 2008, 523-563.
52. *Paweł Apostoł nauczycielem gnostyków?*, VoxP 29 (2009) t. 53-54, 53-54.

53. *Ezoteryzm gnostyków*, w: *Chrześcijananie w świecie późnego antyku*, red. J. Naumowicz, SACH 18, Warszawa 2009, 97-106.
54. *Gnostycyzm i teologia Ireneusza z Lyonu. Zagadnienia wybrane*, SACH SN 11, Katowice 2010 [przedruk 23 wybranych wymienionych wyżej artykułów o gnostycyzmie + 5 o teologii Ireneusza].
55. *Z teologii wcielenia Logosu w wersji gnostyckiej*, RH 58-59 (2010-2011) z. 3, 109-117.
56. *Ireneusz z Lyonu i gnostycy. Zdemaskowanie i odparcie fałszywej gnozy*. Przekład I-II księgi *Adversus haereses*, SACH SN 17, Katowice 2016.
57. *Ewangelie gnostyków i Ewangelia Kościoła*, SACH SN 17, Katowice 2016, 9-20.

III. Hasła encyklopedyczne

1. *Encyklopedia Katolicka KUL*, t. 1-20, Lublin 1973-2014:
 - a. *Gnostycyzm w ocenie Ojców Kościoła*, t. 5 (1989) 1205-1208;
 - b. *Gnoza w teologii patrystycznej*, t. 5 (1989) 1210-1212;
 - c. *Hermes Trismegistos*, t. 6 (1993) 785;
 - d. *Hermetyczne pisma*, t. 6 (1993) 785-786;
 - e. *Kainici*, t. 8 (2000) 329;
 - f. *Karpokrates*, t. 8 (2000) 893;
 - g. *Koptyjska literatura*, t. 9 (2002) 808-813;
 - h. *Koptyjski Kościół*, t. 9 (2002) 815-824;
 - i. *Koptyjski ryt*, t. 9 (2002) 824;
 - j. *Marek Gnostyk*, t. 11 (2006) 1278.
2. *Powszechna encyklopedia filozofii*, 1-10, Lublin 2001-2009:
 - a. *Corpus Hermeticum*, t. 2 (2001) 292-294;
 - b. *Gnostycyzm*, t. 3 (2002) 805-808;
 - c. *Gnoza*, t. 3 (2002) 808-813;
 - d. *Herakleon*, t. 4 (2003) 353-354;
 - e. *Hermes Trismegistos*, t. 4 (2003) 394-395;
 - f. *Hermetyzm*, t. 4 (2003) 395-399
 - g. *Jonas Hans*, t. 5 (2004) 379-380;
 - h. *Karpokracjanie*, t. 5 (2004) 509-510
 - i. *Karpokrates*, t. 5 (2004) 510-511
 - j. *Leisegang Hans*, t. 6 (2005) 300-301;
 - k. *Nag Hammadi*, t. 7 (2006) 475-476;
 - l. *Pleroma*, t. 8 (2007) 284-285;
 - m. *Barbelognostycy*, t. 10 (Suplement 2009) 48-51;
 - n. *Setianie*, t. 10 (Suplement 2009) 396-398.